

Shrnutí hlavních poznatků

Demografický vývoj

- Pardubický kraj je rozlohou 4 519 km² pátým nejmenším krajem republiky; počtem obyvatel (530,6 tis. ke konci roku 2023) je v mezikrajském srovnání čtvrtým nejmenším krajem. V sídelní struktuře kraje jsou nadprůměrně zastoupeny malé obce, 81 % obcí v kraji (při 76% republikovém průměru) mělo v roce 2023 méně než tisíc obyvatel, což v mezikrajském srovnání představuje čtvrtý nejvyšší podíl. Ve 38 obcích se statutem města žily ke konci roku 2023 tři pětiny obyvatel kraje. V krajském městě žilo 92,4 tis. obyvatel, tj. 17 % populace Pardubického kraje.
- K 31. 12. 2023 žilo na území Pardubického kraje 530 560 osob. Meziročně vrostl celkový počet obyvatel kraje o 1,8 tis. Přirozenou měnou se počet obyvatel snížil již čtvrtým rokem v řadě, když počet zemřelých osob byl o 911 vyšší než počet živě narozených dětí. Na přírůstku počtu obyvatel se tak podílelo opět pouze zahraniční stěhování, které v letech 2022 a 2023 ovlivnil válečný konflikt na Ukrajině. Saldo zahraniční migrace sice v roce 2023 meziročně výrazně pokleslo, i tak byl přírůstek ve výši 3,8 tis. osob (přibližně čtvrtina rekordního přírůstku z roku 2022) druhý nejvyšší od vzniku kraje v roce 2000.
- Na území Pardubického kraje žilo ke konci roku 2023 celkem 39,4 tis. cizinců (občané cizích zemí s povolením k trvalému nebo dlouhodobému pobytu, bez cizinců s mezinárodní ochranou), což i přes 7,5% meziroční pokles představuje druhý nejvyšší počet za dobu existence kraje. Cizinci pobývající na území kraje tvořili 7,4 % krajské populace (sedmý nejvyšší podíl v mezikrajském srovnání při 9,8% republikovém průměru) a 3,7 % z celkového počtu cizinců žijících v Česku.
- Od ledna do prosince roku 2023 se v kraji živě narodilo 4 516 dětí (o 8,4 % dětí méně než v předchozím roce), nejméně za posledních 22 let. Počet narozených dětí se snížil již čtvrtým rokem v řadě. Mimo manželství se narodilo 47,4 % dětí (o jeden procentní bod méně než v předchozím roce) při 47,1% republikovém průměru. Úhrnná plodnost žen v Pardubickém kraji se (již podruhé v řadě) meziročně snížila na hodnotu 1,51 dítěte na jednu ženu (čtvrtá nejvyšší hodnota mezi kraji), což je nejméně za posledních deset let.
- V průběhu roku 2023 v kraji zemřelo 5 427 osob, o 10,3 % méně než v roce předchozím. Počet zemřelých osob se tak vrátil na úroveň před vypuknutím pandemie onemocnění covid-19. Nejčastější příčinou úmrtí mužů i žen byly nemoci oběhové soustavy. Naděje dožití při narození druhým rokem meziročně vzrostla (o 1,3 roku u mužů na 76,9 let a o 1,5 roku u žen na 82,8 let) a navázala tak na pozitivní vývoj před vypuknutím pandemie. Hodnoty naděje dožití mužů i žen jsou na úrovni republikového průměru.
- V roce 2023 bylo v Pardubickém kraji uzavřeno 2 231 manželství, o 416 (o 15,7 %) méně než v předchozím roce. Počet sňatků se tak po výrazném oživení sňatečnosti v roce 2022 (o 14,6 %) opět propadl. Rozvedeno bylo 907 manželství, což bylo ve srovnání s předchozím rokem o 78 více. Počty rozvodů v kraji vykazovaly v poslední dekádě klesající trend, úbytky však nebyly každoroční. Pošesté v řadě se po předchozím kolísavém vývoji meziročně snížil počet potratů, v kraji bylo v roce 2023 evidováno 1 033 případů, o 174 méně než v předchozím roce.
- Děti do 15 let ke konci roku 2023 tvořily 15,9 % populace kraje, obyvatelé v produktivním věku (15–64 let) 63,0 % a senioři nad 65 let 21,0 %. Vývoj souhrnných ukazatelů věkového složení v roce 2023 dokládá pokračující stárnutí obyvatel kraje. Migrační vlna válečných uprchlíků z Ukrajiny tento proces zbrzdila pouze dočasně. Průměrný věk obyvatel kraje v roce 2023 meziročně vzrostl o 0,2 roku na 42,9 let, což kraj řadilo na páté nejnižší místo mezikrajského srovnání při republikovém průměru 42,8 let. Meziroční nárůst zaznamenal také index stárí, v kraji v roce 2023 připadalo na 100 dětí do 15 let již téměř 132 seniorů nad 65 let.

Sociální vývoj

- Míra zaměstnanosti v kraji v roce 2023 (57,7 % při celorepublikovém průměru 58,4 %) byla v mezikrajském srovnání sedmá nejvyšší. V postavení podnikatelů (tj. zaměstnavatelů a pracujících na vlastní účet) působilo v roce 2023 v kraji 12,6 % zaměstnaných osob, což (stejně jako v roce 2022) představovalo druhou nejnižší hodnotu mezi kraji. Zastoupení manuálních (kvalifikovaných i nekvalifikovaných) pracovníků mezi zaměstnanými nadále řadí kraj na přední místa mezikrajského žebříčku.
- Podíl nezaměstnaných osob v kraji dosahoval ke konci roku 2023 hodnoty 3,10 % a byl pátý nejnižší v mezikrajském srovnání (do poloviny roku 2024 se snížil na 2,82 % a v mezikrajském žebříčku se posunul na třetí nejnižší pozici). Oproti stavu z konce roku 2022 se nezaměstnanost v kraji zvýšila o 0,24 procentního bodu, což znamenalo nejvyšší meziroční nárůst mezi kraji. Počet pracovních míst v evidenci úřadů práce v kraji se v posledních letech snižuje, meziročně jejich počet poklesl o 12,6 % na 13 721 míst ke konci roku 2023, v polovině roku 2024 jich úřady práce v kraji hlásily již pouze 13 564.
- Výši průměrné hrubé měsíční mzdy 38 422 Kč se Pardubický kraj v roce 2023 řadil (stejně jako v roce předchozím) na předposlední místo v mezikrajském žebříčku. Tempo nominálního růstu mezd bylo na krajské i republikové úrovni nejvyšší za posledních pět let (o 8,0 %), reálné mzdy kvůli nadprůměrné inflaci meziročně poklesly (v kraji i ČR o 2,5 %). K reálnému poklesu mezd docházelo trvale v období od 4. čtvrtletí 2021 do 4. čtvrtletí 2023.
- Počet dětí navštěvujících mateřské i základní školy ve školním roce 2023/2024 byl v kraji i celé ČR meziročně nižší; na tomto poklesu se zčásti podílel úbytek počtu dětí ukrajinských uprchlíků. Střední školy v kraji zaznamenávají kontinuální růst počtu žáků v posledních šesti letech (dáno též demografickým vývojem), přičemž relativní přírůstky se neustále zvyšují. Počet absolventů vysokých škol přešel po letech poklesu v růst. Průměrné hrubé nominální mzdy učitelů v regionálním školství v kraji patří k nejnižším v mezikrajském srovnání.
- Oproti roku 2020, kdy výdaje na dávky nemocenského pojištění (zejména ve vazbě na pandemii covidu-19) dosáhly dlouhodobého maxima, byly v roce 2023 tyto výdaje v kraji o 454 mil. Kč (tj. o 18 %) nižší. Objem výdajů z předcovidového roku 2019 však výdaje v kraji v roce 2023 převyšovaly o 285 mil. Kč (o 16 %). Na meziročním navýšení výdajů na dávky státní sociální podpory se rozhodující měrou podílel nárůst výdajů na příspěvek na bydlení.
- Počet příjemců důchodů se v kraji po třech letech poklesu zvýšil. V roce 2023 skokově vzrostl počet odchodů osob do předčasného starobního důchodu, do kterého odcházejí častěji muži než ženy. Průměrný starobní důchod v kraji je dlouhodobě pod celostátním průměrem (v prosinci 2023 byl 4. nejnižší v mezikrajském srovnání); ženy pobírají nižší penze než muži.
- V mezikrajské komparaci veřejných knihoven (vč. poboček) za rok 2023 patřily knihovny v kraji mezi nejmenší, prezentovaly se například nejnižším počtem studijních míst na knihovnu či třetím nejnižším počtem knihovnických jednotek na knihovnu. Muzea, galerie a památníky v provozu nabídly v roce 2023 na území kraje celkem 231 výstav a 207 expozic, přičemž tyto výstavy a expozice navštívilo v průběhu roku 2023 celkem 389 tisíc platících osob (tj. nejvíce z dlouhodobého pohledu).
- Trestná činnost se z dlouhodobého pohledu snižuje, oproti předchozímu roku se počet registrovaných trestných činů v kraji snížil o 4,7 % na 4 985 skutků v roce 2023, tj. na nejnižší hodnotu v mezikrajské komparaci a zároveň na třetí nejnižší hodnotu za dobu existence kraje. Při přepočtu trestné činnosti na tisíc obyvatel středního stavu na tom byl kraj stejně, počtem 9,4 registrovaných trestných činů na tisíc obyvatel dosáhl na nejnižší hodnotu v mezikrajském žebříčku.

- Dopravních nehod v kraji v roce 2023 bylo meziročně méně. Výše škod způsobených při dopravních nehodách byla druhá nejnižší v mezikrajském srovnání. Již druhým rokem se začíná mírně zvyšovat počet dopravních nehod spojených se zraněním nebo usmrcením, po tříletém poklesu, který nastal po roce 2018.
- Celkový počet požárů v kraji se snížil, přímá škoda způsobená požáry však vzrostla o dvě třetiny proti roku 2022 a byla druhá nejvyšší od roku 2013. Počet osob usmrcených v důsledku požáru byl nejnižší od roku 2017.

Ekonomický vývoj

- Hrubý domácí produkt v roce 2022 (poslední dostupný údaj) meziročně vzrostl téměř ve všech krajích; v Pardubickém kraji přitom meziročně vzrostl (ve srovnatelných cenách) o 5,3 % (šlo o druhý nejvyšší nárůst mezi krají). Hodnotou 513,2 tis. Kč HDP na obyvatele kraj v roce 2022 obsadil sedmou nejvyšší pozici v mezikrajském srovnání, což bylo jeho nejvyšší umístění v období od roku 2005.
- Celkové příjmy místních rozpočtů v kraji v roce 2023 meziročně vzrostly o 11,2 %, tedy větší měrou než v roce 2022 (+10,4 %) i 2021 (+9,1 %). Objem daňových příjmů se v roce 2023 zvýšil ve všech krajích, v Pardubickém o 15,8 %, což bylo čtvrté nejvyšší procentuální navýšení v mezikrajském srovnání. Rok 2023 přinesl na krajské i celorepublikové úrovni dlouhodobě nejvyšší kladné saldo příjmů a výdajů místních rozpočtů – v kraji ve výši 2,2 mld. Kč (vyšší příjmy než výdaje přitom zaznamenaly všechny kraje).
- Produkce zemědělského odvětví byla nejvyšší v historii kraje. Ve struktuře zemědělské produkce kraje dominuje živočišná výroba, a to především díky drůbežářství. Kraj dlouhodobě vykazuje největší produkci zemědělského odvětví v přepočtu na hektar obhospodařované zemědělské půdy, s výjimkou roku 2021, kdy ho těsně předstihl Jihomoravský kraj.
- V roce 2023 meziročně vzrostla sklizeň pšenice, řepky a luskovin; sklizeň ječmene, tritikale i kukuřice na zrno byla nižší. Stavby skotu se postupně snižují; chovy prasat se od roku 2013 rozšiřují s přechodným snížením v letech 2019 a 2022. Stavby drůbeže se od roku 2017 spíše redukuje s přechodným zvýšením v roce 2022. Chovy nosnic v kraji jsou již třetím rokem nejvyšší v mezikrajském srovnání.
- Třetina republikové produkce vajec byla vyprodukována v Pardubickém kraji. Výroba jatečného skotu v kraji klesá a v roce 2023 byla druhá nejnižší za desetileté období, přesto zůstává pátá nejvyšší v mezikrajském srovnání. Výroba mléka v kraji se dlouhodobě zvyšuje.
- Těžba dřeva po roce 2017 dramaticky rostla v souvislosti s likvidací následků kůrovcové kalamity a polomů. Od roku 2022 již klesá, stále ještě však dosahuje vysokých hodnot. V roce 2023 bylo v kraji zalesněno druhé největší území od roku 2010.
- Tržby z prodeje výrobků a služeb průmyslové povahy v podnicích se 100 a více zaměstnanci v roce 2023 v kraji dosáhly 297 mld. Kč, tj. druhé nejvyšší částky po dlouhodobém maximu zaznamenaném v roce 2022. Po přepočtu na zaměstnance byly tržby páté nejvyšší mezi krají. Podíl tržeb z přímého vývozu v kraji meziročně klesl a byl tak v roce 2023 třetí nejnižší v mezikrajském srovnání. Na stejnou pozici se v posledních třech letech řadily i průměrné mzdy ve velkých průmyslových podnicích se sídlem v kraji.
- Spotřeba elektřiny a zemního plynu v roce 2023 díky úsporným opatřením odběratelů nadále klesala a dostala se na krajské i celorepublikové úrovni na dlouhodobé minimum. Téměř čtyřprocentní meziroční pokles spotřeby elektřiny v domácnostech v kraji byl v mezikrajském srovnání druhý nejvyšší.
- Objem základní stavební výroby podniků s 50 a více zaměstnanci a sídlem v kraji se meziročně zvýšil o 4,6 % na 11,5 mld. Kč v roce 2023, tj. na nejvyšší částku v dlouhodobém pohledu. Také produktivita práce dosáhla v kraji v roce 2023 svého dlouhodobého maxima, na jednoho zaměstnance připadala základní stavební výroba v hodnotě 3,06 mil. Kč, což znamenalo třetí nejvyšší částku mezi všemi 14 krají.

- Zatímco na území celého Česka se počet zahájených i dokončených bytů mezi roky 2022 až 2023 snížil (o 15,5 %, respektive o 3,4 %), v Pardubickém kraji evidujeme v tomto období pokles pouze v případě zahájené bytové výstavby (o 9,5 % na 1 888 bytů v roce 2023). Počet dokončených bytů v kraji meziročně vzrostl o 5,0 % na 1 940 bytů v roce 2023, což znamenalo nejvyšší roční hodnotu od vzniku kraje v roce 2000.
- Průměrné kupní ceny rodinných domů v kraji rostou v souladu s celostátním tempem s kulminací a následným poklesem v roce 2022. Kupní ceny rodinných domů v kraji byly o pětinu nižší, než činil celostátní průměr. Průměrné kupní ceny bytů rostly v Česku a Pardubickém kraji strměji než u rodinných domů, v celostátním průměru však nastal zlom v roce 2022 a na úrovni kraje se růst sice zpomalil, ale trvá. Ceny prodávaných bytů na území kraje jsou páté nejvyšší v mezikrajském srovnání.
- V hromadných ubytovacích zařízeních (HUZ) cestovního ruchu Pardubického kraje se v roce 2023 ubytovalo 535 tis. hostů, což byl nejvyšší počet v dlouhodobém srovnání. Absolutní počet hostů nadále zůstává v mezikrajském srovnání nejnižší, po přepočtu na 1 000 obyvatel se jedná o čtvrtou nejnižší hodnotu. Průměrný počet přenocování domácích hostů v kraji v roce 2023 (2,7 noci) i zahraničních hostů (2,3 noci) byl nejnižší v posledních dvanácti letech. Počet pokojů i lůžek v HUZ se (jako v jediném kraji) meziročně zvýšil, po přepočtu na 1 000 obyvatel zůstal čtvrtý nejnižší v mezikrajském srovnání.

Životní prostředí

- Podíl zemědělské půdy z celkového území kraje je dlouhodobě třetí nejvyšší mezi kraji Česka. I přes trvalý úbytek tvoří orná půda tři sedminy výměry kraje. Zmenšují se lesní pozemky, rozloha zastavěných ploch a nádvoří se výrazně nemění.
- Dlouhodobě roste cena vodného i stočného ve všech krajích. Meziročně vzrostla cena vodného v kraji o 7,70 Kč/m³ (třetí nejvyšší hodnota přírůstku v mezikrajském srovnání) na 49,60 Kč/m³. Cena služeb spojených s odváděním a čištěním odpadních vod (stočné) činila v roce 2023 v kraji 49,90 Kč/m³ a byla čtvrtá nejvyšší v mezikrajském srovnání.
- Ovzduší v Pardubickém kraji patří spíše mezi znečištěné. Emise oxidu siřičitého a oxidů dusíku v kraji kolísají, přesto zůstávají nad republikovým průměrem. Emise tuhých látek a oxidu uhelnatého jsou dlouhodobě pod republikovým průměrem.
- Produkce odpadů se v kraji od roku 2018 zvýšila o 36,4 %, což byl nejvýraznější nárůst v mezikrajském srovnání. Celková produkce odpadů v roce 2022 v kraji činila 2 050,8 tis. tun, z toho 125,1 tis. tun tvořil odpad nebezpečný. Obdobně jako roste produkce odpadů, vzrostl i objem vyprodukovaného komunálního odpadu. Množství komunálního odpadu vyprodukovaného v kraji v roce 2022 činilo 262,3 tis. tun, což v přepočtu na 1 obyvatele kraje představovalo 499 kg a sedmou nejvyšší pozici ve srovnání krajů.
- Investice na ochranu a obnovu životního prostředí v kraji meziročně kolísají, porovnáním objemů investic mezi roky 2013 a 2023 však vidíme téměř pětinný pokles. Na jednoho obyvatele kraje připadla v roce 2023 částka 2 717 Kč pořízených investic na ochranu životního prostředí na daném území, což byla ve srovnání krajů čtvrtá nejnižší hodnota. Investoři se sídlem v Pardubickém kraji v roce 2023 vynaložili třetí nejnižší hodnotu investic od roku 2018. Nejvyšší podíl investic v kraji byl v průměru let 2018 až 2023 určen na ochranu ovzduší a klimatu a třetinu tvořily investice na nakládání s odpadními vodami. Neinvestiční náklady na ochranu životního prostředí podle sídla investora v Pardubickém kraji během uplynulých pěti let výrazně rostly a dostaly se na historicky nejvyšší hodnotu 3,5 mld. Kč v roce 2023. Nadpoloviční většina neinvestičních nákladů je v kraji spojena s nakládáním s odpady a třetina je vynaložena na nakládání s odpadními vodami.

Změna hodnot vybraných ukazatelů v Pardubickém kraji a ČR mezi roky 2022 a 2023

